

Osnovi elektronike

Predispitne obaveze: U JANUARU OSTALO

Redovno pohađanje nastave (predavanja+vežbe.	10%	10%
Odbranjene laboratorijske vežbe	10%	10%
Kolokvijum I (26.11.2018.)	50%	20%
Kolokvijum II (21.01.2019.)	50%	20%
	120%	60%

Ukupan skor u januaru može biti 120% PRE ISPITA

Savet: Izađite na kolokvijum MNOGO JE LAKŠE!

22. novembar 2018. 1

Najzad da vidimo od čega se sastoji, kako radi, kako se pravi pojačavač?

Pojačavač može da se realizuje i sa BJT tranzistorima

22. novembar 2018. 2

Uvod
<http://leda.elfak.ni.ac.rs/>

I njih, kao i MOSFET, sagledavamo sa stanovišta:

- 1) stvaranja uslova da radi – **DC polarizacija**;
- 2) pojačavanja malih signala – **AC režim rada**

22. novembar 2018. 3

Uvod
<http://leda.elfak.ni.ac.rs/>

DC

Treba obezbedi jednosmerno napajanje tako da mirna radna tačka bude na poziciji u kojoj se dobija željeno pojačanje uz minimalna izobličenja.

Mirnu radnu tačku određuju:

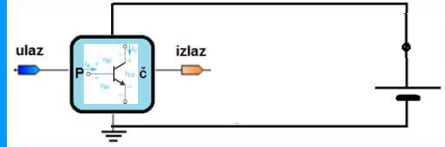
- a) vrednosti otpornosti i DC generatora u kolu t.j. radna prava na primer $V_{CE} = V_{CC} - R_C I_C$
- b) I-V karakteristike BJT u kolu na primer

22. novembar 2018. 4

Uvod
<http://leda.elfak.ni.ac.rs/>

DC

Za pojačavače realizovane na bazi BJT

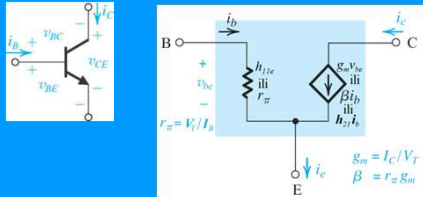
BJT: mora da radi u aktivnoj oblasti:
B-E spoj direktno; B-C spoj inverzno

	NPN	PNP
BE direktno	$V_B > V_E$	$V_B < V_E$
BC inverzno	$V_B < V_C$	$V_B > V_C$
Značenje	$V_C > V_B > V_E$	$V_C < V_B < V_E$

22. novembar 2018. Uvod <http://leda.elfak.ni.ac.rs/> 5

DC

kada se utvrde DC struje i naponi, mogu da se izračunaju dinamički parametri ($g_m, r_{\pi}, R_o, h_{11}, h_{21}, \dots$) aktivnih elemenata

$$g_m = \frac{I_C}{V_T}$$

$$\beta = r_{\pi} \cdot g_m = \frac{I_C}{I_B}$$

$$r_{\pi} = \frac{V_T}{I_B}$$

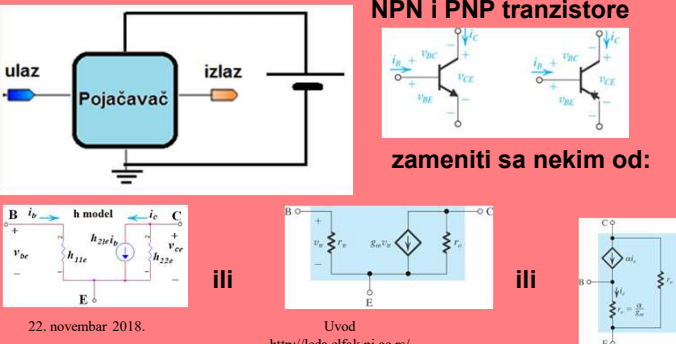
22. novembar 2018. Uvod <http://leda.elfak.ni.ac.rs/> 6

AC

Transformišemo električnu šemu u ekvivalentnu šemu za male signale (kako mali signali „vide“ pojedine komponente):

a) Poluprovodničke komponente zameniti AC modelima

NPN i PNP tranzistore zameniti sa nekim od:

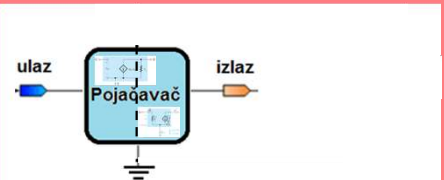
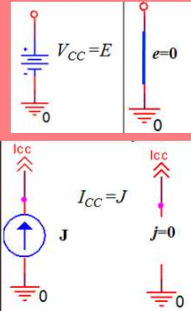

22. novembar 2018. Uvod <http://leda.elfak.ni.ac.rs/> 7

AC

Transformišemo električnu šemu u ekvivalentnu šemu za male signale :

a) Poluprovodničke komponente zameniti AC modelima
 b) DC izvori napona → kratak spoj
 c) DC izvori struje → izbacimo - prekid

22. novembar 2018. Uvod <http://leda.elfak.ni.ac.rs/> 8

AC
Transformišemo električnu šemu u ekvivalentnu šemu za male signale:

- Poluprovodničke komponente zameniti AC modelima
- DC izvori napona → kratak spoj
- DC izvori struje → prekid
- Svi elementi neophodni za DC polarizaciju tranzistora ulaze u kolo pojačavača

22. novembar 2018. Uvod
http://leda.elfak.ni.ac.rs/ 9

AC
Transformišemo električnu šemu u ekvivalentnu šemu za male signale:

- Poluprovodničke komponente zameniti AC modelima
- DC izvori napona → kratak spoj
- DC izvori struje → prekid
- Svi elementi neophodni za DC polarizaciju tranzistora ulaze u kolo pojačavača
- Naći pojačanje A_o , R_u i R_i neopterećenog pojačavača

22. novembar 2018. Uvod
http://leda.elfak.ni.ac.rs/ 10

AC
Transformišemo električnu šemu u ekvivalentnu šemu za male signale:

- Poluprovodničke komponente zameniti AC modelima
- DC izvori napona → kratak spoj
- DC izvori struje → prekid
- Naći pojačanje A_o , R_u i R_i neopterećenog pojačavača
- Zameniti model pojačavača u kolu i priključiti AC pobudu i potrošač i odredimo ukupno pojačanje.

22. novembar 2018. Uvod
http://leda.elfak.ni.ac.rs/ 11

AC
Odredimo ukupno pojačanje

$$A_u = \frac{v_i}{v_{gen}} = \frac{v_i}{v_u} \frac{v_u}{v_{gen}}$$

$$v_i = \frac{R_p}{R_p + R_i} A_o v_u$$

$$\frac{v_i}{v_u} = \frac{R_p}{R_p + R_i} A_o$$

$$v_u = \frac{R_u}{R_u + R_{gen}} v_{gen}$$

$$\frac{v_u}{v_{gen}} = \frac{R_u}{R_u + R_{gen}}$$

$$A_u = \frac{v_i}{v_u} \frac{v_u}{v_{gen}} = \left(\frac{R_p}{R_p + R_i} A_o \right) \left(\frac{R_u}{R_u + R_{gen}} \right)$$

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači 12

AC

Odredimo ukupno pojačanje

$$A_u = \frac{v_i}{v_u} \frac{v_u}{v_{gen}} = \left(\frac{R_p}{R_p + R_i} A_0 \right) \left(\frac{R_u}{R_u + R_{gen}} \right)$$

Analiza se nastavlja zamenom izraza za A_0 , R_u i R_i za svaku konkretnu konfiguraciju: ZE, ZB, ZC

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači 13

Jednostepeni pojačavači sa BJT

14

Osnovi elektronike

Kako se BJT koristi kao pojačavač?

22. novembar 2018. Uvod <http://leda.elfak.ni.ac.rs/> 15

Osnovne osobine MOS tranzistora

Sadržaj:

1. Uvod
  - Poređenje MOSFET – BJT
2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
3. Pojačavač sa zajedničkom bazom
4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači 16

1. Poređenje MOSFET – BJT: karakteristike

$i_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} \frac{W}{L} (v_{GS} - V_T)^2 (1 + \frac{v_{DS}}{V_A}) \approx \frac{1}{2} k_n \frac{W}{L} (v_{GS} - V_T)^2 (1 + \frac{v_{DS}}{V_A})$

$i_G = 0$

$i_C = I_S e^{\frac{v_{BE}}{V_T}} (1 + \frac{v_{CE}}{V_A})$

$i_B = i_C / \beta$

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači 17

1. Poređenje MOSFET – BJT malosignalni model

$g_m = \frac{I_D}{\frac{1}{2}(v_{GS} - V_T)} \approx \frac{x \text{ mA}}{0.1 \text{ V}} \approx x \cdot 10 [\text{mA/V}]$

$10 \text{ k}\Omega \leq r_o = \frac{V_A}{I_D} \approx \frac{75 \text{ V}}{I_D} < 1 \text{ M}\Omega$

$r_\pi = \frac{V_T}{I_B} \approx \frac{0.025 \text{ V}}{x \cdot 10^{-6} \text{ A}} \approx x \cdot [\text{k}\Omega]$

$g_m = \frac{I_C}{V_T} \approx \frac{x \text{ mA}}{0.025 \text{ V}} \approx x \cdot 40 [\text{mA/V}]$

$10 \text{ k}\Omega < r_o = \frac{V_A}{I_C} \approx \frac{100 \text{ V}}{I_C} < 1 \text{ M}\Omega$

Jednostepeni BJT pojačavači

1. Poređenje MOSFET – BJT VF

$f_T = \frac{g_m}{2\pi(C_{gs} + C_{gd})} \approx x \cdot 10 [\text{GHz}]$

$f_T = \frac{g_m}{2\pi(C_\pi + C_\mu)} \approx x \cdot 10 [\text{GHz}] < f_{TMOS}$

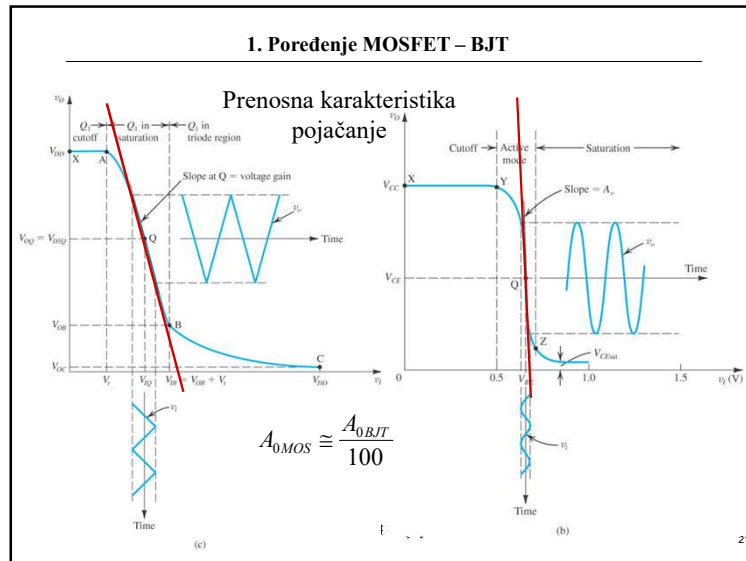
22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači 19

1. Poređenje MOSFET – BJT Osnovna konfiguracija

(a)

(a)

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači 20

Pojačavači sa BJT

Važi za sve konfiguracije :

1. Princip rada - Tranzistor u **AKTIVNOM REŽIMU**
2. DC polarizacija – obezbeđuje **AKTIVNI REŽIM**
3. Odnosi snaga – troši energiju i u odsustvu signala
4. Stabilnost – na promene T, uzorka tranzistora (β)
5. Analiza za male signale (ravna amplitudska, na SF)
  - Pojačanje neopterećenog pojačavača
  - Ulazna otpornost
  - Izlazna otpornost
  - Ponašanje na niskim frekvencijama, NF
  - Ponašanje na visokim frekvencijama, VF

22. novembar 2018.
Jednostepeni pojačavači sa BJT

22

Sadržaj

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

- a) Princip rada
- b) DC polarizacija
- c) Odnosi snaga (videti pojačavače sa MOSFET)
- d) Stabilnost
- e) Analiza za male signale
  - i. Pojačanje neopterećenog pojačavača
  - ii. Ulazna otpornost
  - iii. Izlazna otpornost
  - iv. Analiza u frekvencijskom domenu

22. novembar 2018.
Jednostepeni pojačavači sa BJT

23

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZE
  - Ulaz – B
  - Izlaz – C
- Tranzistor radi u **aktivnom** režimu
- Pojačava male signale (u okolini radne tačke)
- Obrće fazu
- Suštinski - pojačavač struje (strujno pojačanje ne zavisi od Rp)

22. novembar 2018.
Jednostepeni pojačavači sa BJT

24

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZE: ulaz na B, izlaz sa C

Tranzistor mora biti polarisan tako da radi u aktivnom režimu B-E direktno; B-C inverzno

	NPN	PNP
BE direktno	$V_B > V_E + V_\gamma$ $V_{BE} \approx 0.7V$	$V_B < V_E - V_\gamma$ $V_{BE} \approx -0.7V$
BC inverzno	$V_B < V_C + V_\gamma$ $V_{BC} < 0.5V$	$V_B > V_C - V_\gamma$ $V_{BC} > -0.5V$
Značenje	$V_C > V_B > V_E$ $V_{CE} > 0.2V$	$V_C < V_B < V_E$ $V_{CE} < -0.2V$

Neophodna pretpolarizacija – jednosmerna (mirna) radna tačka

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 25

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u aktivnom režimu

$$I_B = I_{BM} = \frac{V_{BB} - V_{BE}}{R_B}$$

$$I_C = I_{CM} = \beta I_{BM}$$

$$V_{CE} = V_{CEM} = V_{CC} - I_{CM} R_C$$

Da li obrće fazu? 🤔

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 28

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

Tranzistor radi u konfiguraciji ZE: ulaz na B, izlaz sa C

Da li obrće fazu? 🤔

$$I_C = \beta I_B$$

$$I_{CM} = \beta I_{BM}$$

Ako V_B raste, tada V_{BE} ..., pa i I_B ..., a onda I_C ..., pa će V_C da ...

zato što je $V_C = V_{CEM} = V_{CC} - I_{CM} R_C$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 27

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u aktivnom režimu

$$I_B = I_{BM} = \frac{V_{BB} - V_{BE}}{R_B}$$

$$I_C = I_{CM} = \beta I_{BM}$$

(= $100 \cdot 60 \mu A = 6mA$)

$$V_{CE} = V_{CEM}$$

(= $10 - 6mA \cdot 1k\Omega = 4V$)

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 28

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

- Pojačava male signale (u okolini radne tačke)**

$i_C = I_{CM} + h_{21E} \cdot I_{Bm} \sin \omega t$
 $i_C = I_{CM} + I_{CM} \sin \omega t$
 $i_C = 6mA + 100 \cdot (20 \mu A) \sin \omega t$
 $i_C = 6mA + (2mA) \sin \omega t$

$v_{CE} = V_{CC} - i_C R_C$
 $v_{CE} = V_{CC} - I_{CM} R_C - i_C R_C$
 $v_{CE} = V_{CEM} - i_C R_C$
 $(= 4V - ((2mA) \sin \omega t) \cdot 1k\Omega)$
 $(= 4V - (2V) \sin \omega t)$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

v_{CE} zavisi od otpora R_C – nije osobina idealnog pojačavača napona
Strujno pojačanje i_C/i_B ostalo isto, a naponsko pojačanje se smanjilo.

Dakle, radi se suštinski o pojačavaču struje!

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

Pojačanje napona u konkretnom slučaju (1) iznosi

$$A = \left. \frac{v_{ce}}{v_{be}} \right|_{I_B = \text{const}} = \frac{\Delta v_{CE}}{\Delta v_{BE}} = \frac{7V - 4V}{0.76V - 0.73V} = \frac{3V}{0.03V} = 100$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

a) Princip rada:

Pojačanje napona u konkretnom slučaju (2) iznosi

$$A = \left. \frac{v_{ce}}{v_{be}} \right|_{I_B = \text{const}} = \frac{\Delta v_{CE}}{\Delta v_{BE}} = \frac{7.4V - 5V}{0.76V - 0.73V} = \frac{2.4V}{0.03V} = 80$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

b) DC polarizacija obezbeđuje rad u aktivnom režimu

Napajanje sa dve baterije nije racionalno. Isti efekat se postiže i sledećom konfiguracijom:

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   33

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

b) DC polarizacija

Ovo kolo predstavlja osnovu za praktičnu realizaciju pojačavača sa zajedničkim emitorom

Da bi se uspostavila ekvivalencija sa prethodnom šemom, treba od baze prema VCC i masi odrediti parametre ekvivalentnog Tevenenovog generatora.

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   34

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

b) DC polarizacija

$$V_{BB} = \frac{R_{B2}}{R_{B1} + R_{B2}} V_{CC}$$

$$R_B = \frac{R_{B1} R_{B2}}{R_{B1} + R_{B2}}$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   35

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

b) DC polarizacija – analiza / model BJT za velike signale

$$I_B = \frac{V_{BB} - V_{BE}}{R_B} \quad I_C = \beta I_B \quad V_{CE} = V_{CC} - I_C R_C$$

Na kraju treba proveriti da li je BC spoj inverzno polarisan ($V_{BC} = V_{BE} - V_{CE} < V_\gamma$ za NPN).

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   36

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

d) Stabilnost

Nestabilnost dolazi do izražaja usled:

- promena radne temperature
- tolerancija procesa proizvodnje tranzistora
  - β za isti tip tranzistora razlikuje se i više od 100% (npr za BC107b $200 < \beta < 450$)

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 37

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

4) Stabilnost

Za BJT GENERALNO VAŽI

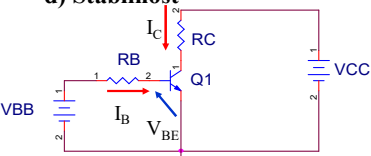
TEMPERATURNI NESTABILNA KOMPONENTA

- V_{BE} smanjuje se za 2.5 mV pri porastu T za 1 K,
- inverzna struja zasićenja kolektorskog spoja I_{C0} udvostručava se pri porastu T od 10 K;
- koeficijent strujnog pojačanja β raste za 0.7% pri porastu T za 1 K.

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 38

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

d) Stabilnost

Šta utiče na stabilnost radne tačke?
Od čega zavisi struja kolektora?

$$I_B = \frac{V_{BB} - V_{BE}}{R_B} \quad I_C = \beta I_B + (1 + \beta) I_{C0}$$

$$I_C = \beta \frac{V_{BB} - V_{BE}}{R_B} + (1 + \beta) I_{C0} = \beta \frac{V_{BB}}{R_B} - \beta \frac{V_{BE}}{R_B} + (1 + \beta) I_{C0}$$

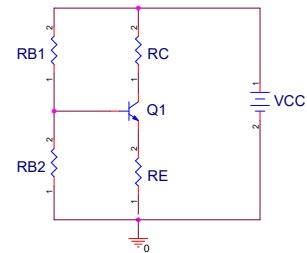
I_C zavisi od

β , V_{BE} i I_{C0}

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 39

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

d) Stabilnost veća (bolja) ako postoji R_E - Zašto?

[Ako poraste T] => [I_B raste (zašto?)] =>

[raste I_C i to β puta brže (zašto?)] => [raste V_E (zašto?)]

[V_{BE} se smanjuje (zašto?)] => [I_B se smanjuje (zašto?)]

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 40

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

d) Stabilnost veća ako postoji R_E

Za $\Delta T = 50^\circ C \Rightarrow \Delta I_{C0} = 32 nA, \Delta V_{BE} = -0.125 V, \Delta \beta = 25$

$\Delta I_C \approx 4 mA$ $\Delta I_C \approx 45 mA$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   41

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

Za one koji žele da nauče više

e) Stabilnost – preko izvora konstantne struje (ima veliku unutrašnju otpornost za AC)

$I_{REF} = \frac{V_{CC} - (-V_{EE}) - V_{BE}}{R}$

$Q1 \equiv Q2$

$I = I_{REF} = \frac{V_{CC} + V_{EE} - V_{BE}}{R}$

Strujno ogledalo
Current mirror

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   42

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Generatore jednosmernog napona zamenjujemo unutrašnjom otpornošću ($R=0$, kratak spoj)

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   43

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

polarizacija preko izvora konstantne struje
Generatore jednosmerne struje zamenjujemo unutrašnjom otpornošću ($R \rightarrow \infty$, prazan hod)

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   44

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Na ovom nivou analize podrazumevaćemo da, pri nominalnim frekvencijama, za koje je pojačavač projektovan, reaktanse svih kondenzatora teže nuli i ne utiču na osobine pojačavača (kratak spoj).

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 45

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

nezavisno od načina polarizacije tranzistora (sa ili bez R_E ili izvor konstantne struje) dobijaju se ekvivalentna kola iste topologije za male naizmenične signale.

Pojačanje ne zavisi od frekvencije!!!

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 46

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Spoljašnji elementi

Kolo pojačavača čine:

1. Tranzistor (ZE),
2. Elementi kola za DC polarizaciju,
3. Pobuda - generator,
4. Opterećenje - potrošač

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 47

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Generalizovana šema realnog pojačavača napona (videti prvu nedelju predavanja „Osnovi pojačavačke tehnike 1/2“)

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 48

Jednostepeni BJT pojačavači

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

$$R_u \equiv \left. \frac{v_u}{i_u} \right|_{R_p \rightarrow \infty, (i_i = 0)} = ?$$

$$R_i \equiv \left. \frac{v_i}{i_i} \right|_{v_u = 0} = ?$$

Pojačavač napona

$$A_o \equiv \left. \frac{v_i}{v_u} \right|_{R_p \rightarrow \infty} = ?$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 49

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Otpornost pojačavača

22. novembar 2018. 50

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Tranzistor zameniti modelom
Videti predavanja iz 5. nedelje „05. Modeli poluprovodnickih komponenta“

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 51

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

model sa h-parametrima

Tranzistor zamenjen modelom sa h-parametrima.
Vrat ćemo se kasnije na kompletne izraze, najpre da analiziramo jednostavniju varijantu.

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 52

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
e) Analiza za male signale
model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

$i_b = \frac{R_B}{h_{11e} + R_B} i_u$
 $i_b \approx i_u$ za $R_B \gg h_{11e}$

$R_u = \frac{v_u}{i_u} = h_{11e} \mid R_B = \frac{h_{11e} R_B}{h_{11e} + R_B}$
 $R_u \approx h_{11e}$ za $R_B \gg h_{11e}$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 53

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
e) Analiza za male signale
model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

$v_i = -h_{21e} i_b R_C \approx -h_{21e} i_u R_C$
 $v_i = -h_{21e} \frac{v_u}{R_u} R_C = -\frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C v_u$

$A_o = \frac{v_i}{v_u} \mid i_u = 0 = -\frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 54

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
e) Analiza za male signale
model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

$R_i = R_C$ za $v_u = 0, i_b = 0, h_{22e} = 0$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 55

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
e) Analiza za male signale
model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$
Parametri pojačavača sa zajedničkim emitorom:

$A_o = -(h_{21e} R_C / h_{11e})$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 56

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

Pojačanje opterećenog pojačavača pobuđenog iz realnog izvora

Videti predavanja „01 Uvod osnovi pojačavacke tehnike 1 od 2“ i primeniti na pojačavač sa ZE

$$A = \frac{v_p}{v_g} = \frac{v_p}{v_u} \frac{v_u}{v_g}$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   57

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

Pojačanje opterećenog pojačavača pobuđenog iz realnog izvora

$$v_u = \frac{h_{11e}}{h_{11e} + R_g} v_g \quad v_p = \frac{R_p}{R_C + R_p} A_o v_u = \frac{R_p}{R_C + R_p} \left(-\frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C \right) v_u$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   58

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

Pojačanje opterećenog pojačavača pobuđenog iz realnog izvora

$$A = \frac{v_p}{v_g} = \frac{v_p}{v_u} \frac{v_u}{v_g} = \frac{R_p}{R_C + R_p} \left(-\frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C \right) \frac{h_{11e}}{h_{11e} + R_g}$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   59

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

Pojačanje opterećenog pojačavača pobuđenog iz realnog izvora

$$A = \frac{v_p}{v_g} = \frac{v_p}{v_u} \frac{v_u}{v_g} = -\frac{h_{21e}}{h_{11e} + R_g} \frac{R_p R_C}{R_C + R_p}$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   60

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale

Veza h i π modela

$$A = - \frac{h_{21e}}{h_{11e} + R_g} \frac{R_C R_p}{R_C + R_p} = - \frac{g_m r_\pi}{r_\pi + R_g} \frac{R_C R_p}{R_C + R_p}$$

$$R_u \cong h_{11e} \cong r_\pi$$

$$R_i \cong R_C$$

Pojačavačem sa ZE može da se ostvari naponsko pojačanje reda nekoliko stotina.
 Znak „-“ ukazuje da je signal na izlazu suprotne faze od ulaznog
 Usled konačne ulazne otpornosti (reda k Ω) dobro je da se pobuđuju generatorima male izlazne otpornosti.
 Usled konačne izlazne otpornosti (x10k Ω) povoljan je za pobudu potrošača sa što većom otpornošću.

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   61

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

Domaći 7.1:
 Izračunati napon na potrošaču od $R_p=8\Omega$ pojačavača sa zajedničkim emitorom čiji su parametri: $R_C=5k$, $R_B=100k$, $h_{11E}=1k$, $h_{12E}=0$, $h_{21E}=100$, $h_{22E}=0$, ako je pobuđen iz generatora $V_g=10mV$ i $R_g=600\Omega$.

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   62

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale - otpornost u emitoru

Konačna otpornost u emitorskom kolu značajno utiče na osobine pojačavača sa ZE.

$$A_o = \frac{v_i}{v_u} \cong - \frac{h_{21e} R_C}{(h_{11e} + h_{21e} R_E)}$$

$$R_u = \frac{v_u}{i_u} = R_B \parallel R_{ut}; \quad R_{ut} = (h_{11e} + h_{21e} R_E)$$

$$R_i = \frac{v_i}{i_i} = R_C$$

Za $R_E=0$, dobijaju se izrazi za klasični pojačavač sa ZE.
 Znači: A_o smanjeno
 R_u povećano
 R_i isto

pojačavači sa BJT   63

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale - otpornost u emitoru

64

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvijskom domenu

Prethodna analiza:

- Reaktanse svih kondenzatora zanemarene

Rezultat:

- Pojačanje ne zavisi od frekvencije - Ravana amplitudska karakteristika
- Prihvatljivo samo pri nekim frekvencijama – u propusnom opsegu

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 65

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvijskom domenu

Realno kolo:

Reaktanse kondenzatora konačne

- Na NF C_S i C_E predstavljaju konačne impedanse
- C_S blokiraju (oslabi) NF signal
- C_E ponaša se kao impedansa u emitoru – smanjuje pojačanje
- Na VF C_μ i C_π (vidi π model BJT) dolaze do izražaja
- C_μ kratkospaja C i B
- C_π kratkospaja B za E (masu)

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvijskom domenu

VF – C_{S1} , C_{S2} i C_E predstavljaju kratak spoj

Tranzistor se zamenjuje hibridnim π modelom

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 67

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvijskom domenu

Za one koji žele da nauče više

VF –

Primenom Milerove teoreme, za $A_o = -g_m R_p'$

$$Z_1 = \frac{Z}{1-A} \quad (b)$$

$$C_u = C_\pi + C_{eq}$$

$$C_u = C_\pi + C_\mu(1 + g_m R_p')$$

$$V_i = -g_m R_p' V_\pi$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 68

Za one koji žele da nauče više

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvencijskom domenu

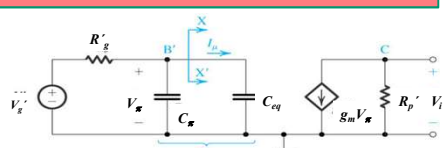
VF –

$$V_{\pi} = V_g' \frac{1}{1 + s/\omega_o}$$

$$\omega_o = 1/(C_u R_g')$$

$$V_i = -g_m R_p' V_{\pi}$$

$$\frac{V_i}{V_g} = -\frac{R_B}{R_B + R_g} \frac{r_{\pi} g_m R_p'}{r_{\pi} + r_x + R_B \parallel R_g} \frac{1}{1 + s/\omega_o}$$

$$\frac{V_i}{V_g} = \frac{A}{1 + s/\omega_o}$$

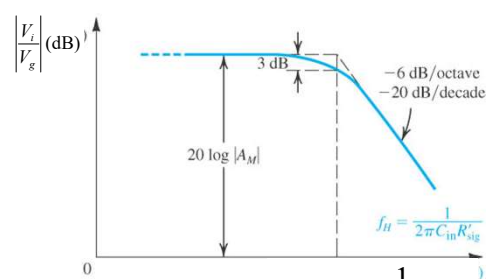
22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 69

Za one koji žele da nauče više

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvencijskom domenu

VF –

$$\frac{V_i}{V_g} = \frac{A}{1 + s/\omega_o}$$

$$\omega_v = 1/(C_u R_g')$$

$$(d) f_v = \frac{1}{2\pi(C_u R_g')}$$

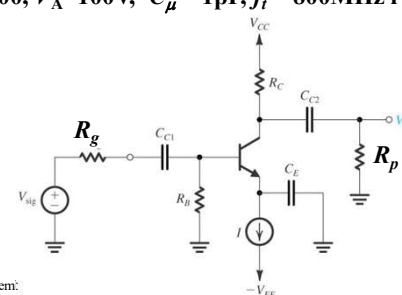
22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 70

Za one koji žele da nauče više

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvencijskom domenu - Primer

Odrediti pojačanje na srednjim frekvencijama kao i gornju graničnu frekvenciju kola sa slike ako se zna da je $V_{CC}=V_{EE}=10V$, $I=1mA$, $R_B=100k$, $R_C=8k$, $R_g=5k$, $R_p=5k$, $\beta=100$, $V_A=100V$, $C_{\mu}=1pF$, $f_t=800MHz$ i $r_x=50\Omega$.

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 71

Za one koji žele da nauče više

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekvencijskom domenu - Rešenje

Za $I_C=I=1mA$, parametri hibridnog modela imaju sledeće vrednosti:

$$g_m = \frac{I_C}{V_T} = \frac{1mA}{0.026mV} = 40mA/V$$

$$r_{\pi} = \frac{\beta}{g_m} = \frac{100}{40mA/V} = 2.5k$$

$$r_o = \frac{V_A}{I_C} = \frac{100V}{1mA} = 100k$$

$$C_{\pi} + C_{\mu} = \frac{g_m}{\omega_f} = \frac{40 \cdot 10^{-3}}{2 \cdot \pi \cdot 800 \cdot 10^6} = 8pF$$

$$C_{\pi} = (C_{\pi} + C_{\mu}) - C_{\mu} = 7pF$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 72

Za one koji žele da nauče više

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

f) Analiza u frekventijskom domenu - Rešenje

Pojačanje na srednjim frekvencijama je:

$$A = - \frac{R_B}{R_B + R_g} \frac{r_\pi}{r_\pi + r_x + R_B \parallel R_g} g_m R_p' \quad R_p' = r_o \parallel R_c \parallel R_p = 3k$$

$$A = -30V/V$$

Da bi se odredila granična frekvencija, treba naći C_u i R_g'

$$C_u = C_\pi + C_\mu(1 + g_m R_p') = 128pF$$

$$R_g' = r_x \parallel [r_x + (R_B \parallel R_g)] = 1.65k$$

$$f_v = \frac{1}{2\pi C_u R_g'} = 754kHz.$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 73

2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom

e) Analiza za male signale - otpornost u emitoru

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 74

Sadržaj

1. 2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
2. 3. Pojačavač sa zajedničkom bazom
3. 4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 75

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

2. 3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

- a. Princip rada
- b. DC polarizacija
- c. Odnosi snaga
- d. Stabilnost
- e. Analiza za male signale
  - i. Pojačanje neopterećenog pojačavača
  - ii. Ulazna otpornost
  - iii. Izlazna otpornost
  - iv. Analiza u frekventijskom domenu

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 76

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

a) Princip rada:

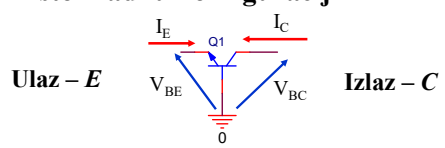
- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB
  - Ulaz – i_E , v_{EB} pobuda u emitorskom kolu
  - Izlaz – i_C , v_{CB} potrošač u kolektorskom kolu
- Tranzistor radi u **aktivnom** režimu
- Pojačava male signale (u okolini radne tačke)
- Ne obrće fazu

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   77

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB

Tranzistor mora biti polarisan tako da radi u aktivnom režimu B-E *direktno*; B-C *inverzno*

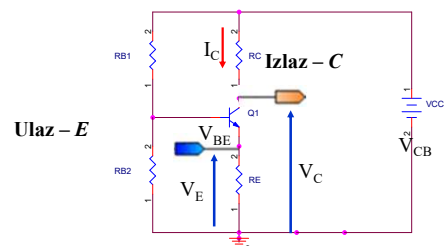
	NPN	PNP
BE direktno	$V_B > V_E$	$V_B < V_E$
BC inverzno	$V_B < V_C$	$V_B > V_C$
Značenje	$V_C > V_B > V_E$	$V_C < V_B < V_E$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   78

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB: ulaz na E, izlaz sa C

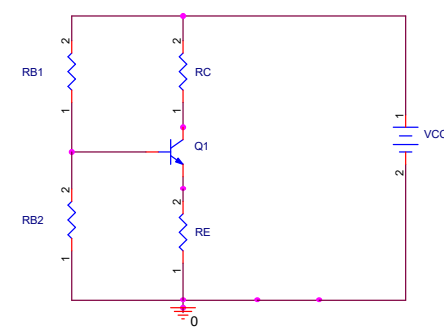

Ako V_E raste, tada V_{BE} ..., pa i I_B ..., a onda I_C ..., pa će V_{CE} da ... zato što je $V_C = V_{CC} - I_{CM} R_C$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   79

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

b) DC polarizacija:

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   80

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

b) DC polarizacija:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 81

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

b) DC polarizacija:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 82

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

b) DC polarizacija:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 83

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

b) DC polarizacija:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZB

Ako V_E raste, tada V_{BE} ..., pa i I_B ..., a onda I_C ..., pa će V_{CE} da ... zato što je $V_{CE} = V_{CEM} = V_{CC} - I_{CM} R_C$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 84

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

c) Analiza za male signale

V_{EE} i V_{CC} kratak spoj;
 C_{S1} i C_{S2} kratak spoj;

0

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 85

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

c) Analiza za male signale

0

Tranzistor zameniti modelom
 Videti predavanja iz 4. nedelje „04. Modeli poluprovodničkih komponenta (14)“

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 88

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

e) Analiza za male signale – model sa h -parametrima

0

Ekvivalentna šema ista kao za ZE, samo su h_c -parametari zamenjeni sa h_b -parametrima i R_E umesto R_B

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 87

Model bipolarnog tranzistora

Hibridni model – h parametri

Relacije između h -parametara konfiguracija ZB sa ZE kada se ima u vidu realna činjenica da je

$$h_{12E} \ll 1, h_{11E} h_{22E} \ll 1, h_{12B} \ll 1, h_{11B} h_{22B} \ll 1, h_{12C} \approx 1$$

$$h_{11B} \approx \frac{h_{11E}}{1 + h_{21E}} \ll h_{11E} \quad h_{11C} = h_{11E} \quad [\Omega = \text{ohm}]$$

$$h_{12B} \approx \frac{h_{11E} h_{22E} - h_{12E}}{1 + h_{21E}} \approx 0 \quad h_{12C} = 1 - h_{12E} \approx 1 \quad [\text{V/V}]$$

$$h_{21B} \approx -\frac{h_{21E}}{1 + h_{21E}} \approx -1 \quad h_{21C} = -(1 + h_{21E}) \approx -h_{21E} \quad [\text{A/A}]$$

$$h_{22B} \approx \frac{h_{22E}}{1 + h_{21E}} \approx 0 \quad h_{22C} = h_{22E} \approx 0 \quad [S = 1/\Omega = \text{mho}]$$

22. novembar 2018. Modeli poluprovodničkih komponenta 88

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

e) Analiza za male signale – model sa $h_{12b}=0, h_{22b}=0$

$R_u = \frac{v_u}{i_u} \approx h_{11b} = \frac{h_{11e}}{1+h_{21e}} \ll h_{11e}$
 $A_o = \frac{v_i}{v_u} \Big|_{R_p \rightarrow \infty} = -\frac{h_{21b}}{h_{11b}} R_C \approx \frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C$

$R_{it} = 1/h_{22b} \rightarrow \infty$
 $R_i = R_C$ za $v_u = 0, i_b = 0$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 89

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

e) Analiza za male signale – model sa $h_{12}=0, h_{22}=0$

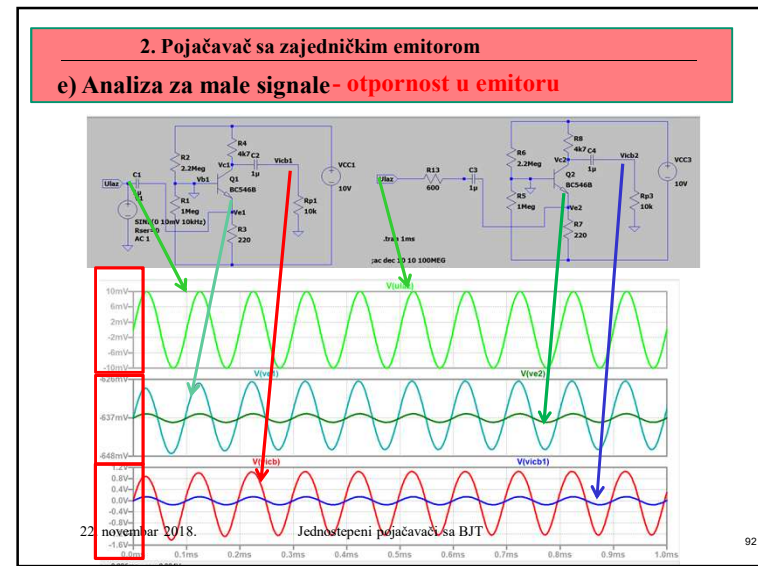
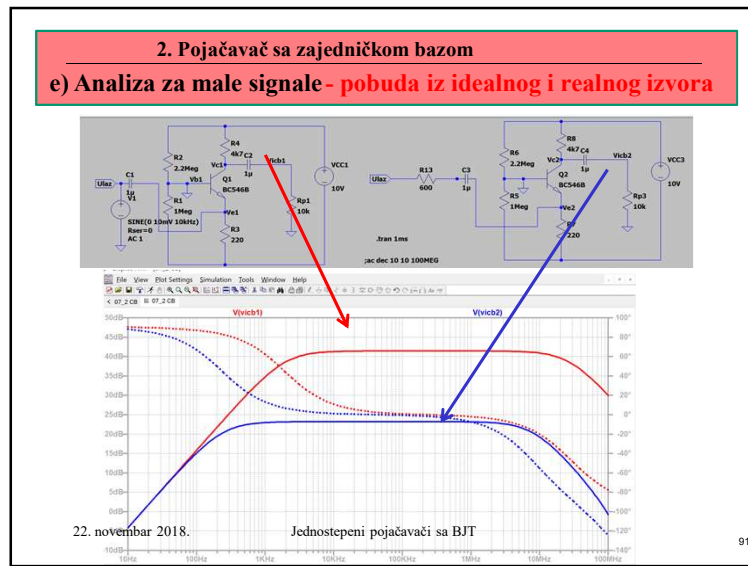
Mala ulazna otpornost $R_u = \frac{v_u}{i_u} \approx h_{11b} = \frac{h_{11e}}{1+h_{21e}}$

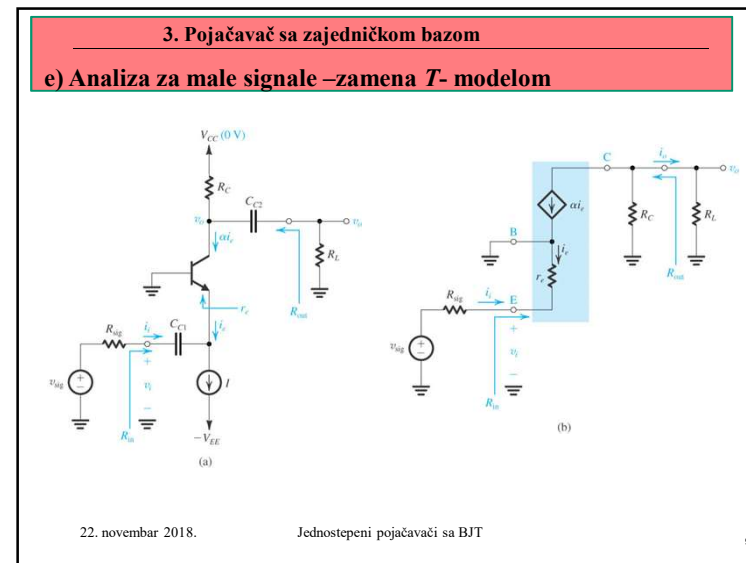
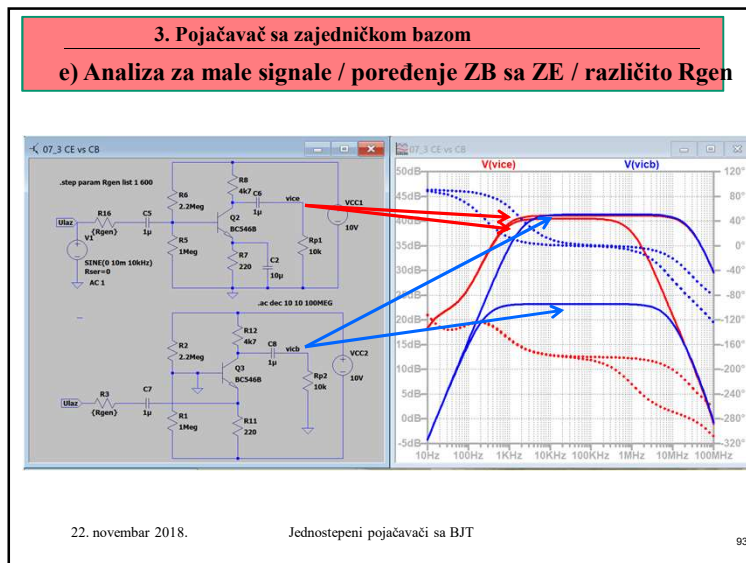
Veliko naponsko pojačanje (kao ZE) $A_o \approx \frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C$

NE obrće fazu

Relativno velika izlazna otpornost (kao ZE) $R_i = R_C$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 90

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

e) Analiza za male signale –zamena T- modelom

Mala ulazna otpornost $R_u \approx h_{11b} = \frac{h_{11e}}{1 + h_{21e}} = r_e$

Veliko naponsko pojačanje (kao ZE) $A_o \approx \frac{h_{21e}}{h_{11e}} R_C = \frac{\alpha}{r_e} R_C = g_m R_C$

NE obrće fazu

Strujno pojačanje ≈ 1 $A_{SS} \approx \frac{\beta}{1 + \beta} = \alpha \approx 1$

Relativno velika izlazna otpornost (kao ZE) $R_i = R_C$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 95

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

Primena: Ograničena zbog veoma male ulazne otpornosti

$$A_u = \frac{v_p}{v_g} = \frac{v_p}{v_u} \frac{v_u}{v_g} = g_m R_C \frac{R_u}{R_u + R_g}$$

Neka je $R_g=2.5k$, $R_C=10k$, $r_e=25\Omega$, $g_m=40mS$, pojačanje neopterećenog je 400, a ukupno:

$$A_u = \frac{v_p}{v_g} (=) \left(40 \cdot 10^{-3} \cdot 10 \cdot 10^3\right) \frac{25}{2525} \approx 4$$

Strujni bafer – jedinično strujno pojačanje – prilagođenje male u veliku izlaznu otpornost.

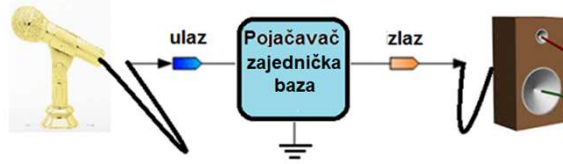
22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 96

3. Pojačavač sa zajedničkom bazom

Domaći 7.2:

Izračunati napon na potrošaču od $R_p=8\Omega$ pojačavača sa zajedničkom bazom čiji su parametri: $R_C=5k$, $R_E=1k$, $h_{11E}=1k$, $h_{12E}=0$, $h_{21E}=100$, $h_{22E}=0$, ako je pobuđen iz generatora $V_g=10mV$ i $R_g=600\Omega$.

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

97

Sadržaj

1. 2. Pojačavač sa zajedničkim emitorom
2. 3. Pojačavač sa zajedničkom bazom
3. 4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

98

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

3. 4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

- a. Princip rada
- b. DC polarizacija
- c. Odnosi snaga
- d. Stabilnost
- e. Analiza za male signale
  - i. Ulazna otpornost
  - ii. Pojaćanje
  - iii. Izlazna otpornost
  - iv. Analiza u frekvencijskom domenu

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

99

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZC
  - Ulaz – i_b , v_{BC} pobuda u baznom kolu (B-C)
  - Izlaz – i_E , v_{EC} potrošač u emitorskom kolu (E-C)
  - Faktor strujnog pojaćanja i_e/i_b
za $v_i=v_{ec}=0$; $V_{EC} = \text{const.} = V_{ECM}$
- Tranzistor radi u **aktivnom** režimu
- **Nije unilateralan** $h_{12c} \approx 1$
- Ne obrće fazu
- Pojaćanje napona ≈ 1
- Pojaćanje struje $\approx 1+\beta$

22. novembar 2018.

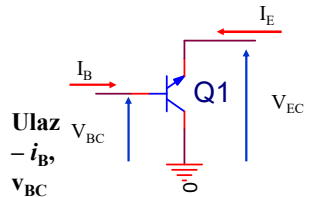
Jednostepeni pojačavači sa BJT

100

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZC

Izlaz
- i_E ,
 V_{EC}

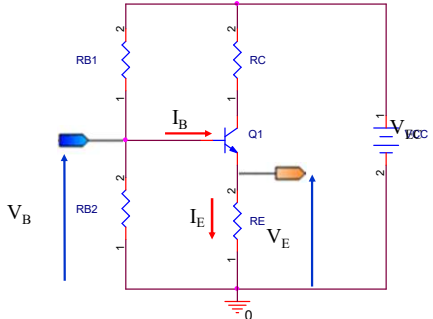
Faktor strujnog pojačanja $h_{21C} = i_c/i_b = 1 + \beta$
za $V_{EC} = \text{const.} = V_{ECM}$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   101

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

a) Princip rada:

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZC: ulaz na B, izlaz sa E

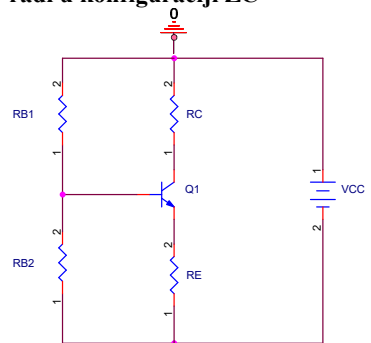
Ako V_B raste, tada I_B ~~...~~, onda I_C ~~...~~ i I_E ~~...~~ pa će V_E da ~~...~~

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   102

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

b) DC polarizacija – CILJ: BJT u aktivnom režimu
(BE direktno; BC inverzno)

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZC

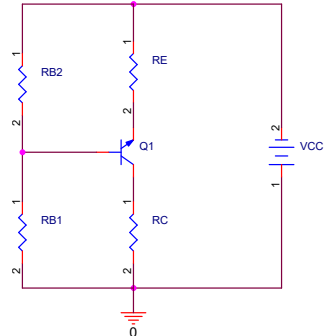

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   103

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

b) DC polarizacija: Aktivni režim (BE direktno; BC inverzno)

- Tranzistor radi u konfiguraciji ZC

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   104

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

b) DC polarizacija: Aktivni režim (BE direktno; BC inverzno)

- **Tranzistor radi u konfiguraciji ZC**

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 105

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

DC polarizacija: Aktivni režim (BE direktno; BC inverzno)

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 106

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale

V_{EE} i V_{BB} kratak spoj;

C_{S1} i C_{S2} kratak spoj;

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 107

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale

Tranzistor zameniti modelom
Videti predavanja iz 4. nedelje „04. Modeli poluprovodničkih komponenta (14)“

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 108

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale model sa h -parametrima

Ekvivalentna šema ista kao za ZE, samo su h_c -parametari zamenjeni sa h_e -parametrima; R_E umesto R_C

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   109

Model bipolarnog tranzistora

Hibridni model – h parametri

Relacije između h -parametara konfiguracija ZB i ZC sa ZE kada se ima u vidu realna činjenica da je $h_{12E} \ll 1, h_{12B} \ll 1, h_{12C} \approx 1$
 $h_{11E}h_{22E} \ll 1, h_{11B}h_{22B} \ll 1$

$h_{11B} \approx \frac{h_{11E}}{1+h_{21E}} \ll h_{11E}$	$h_{11C} = h_{11E}$	$[\Omega = ohm]$
$h_{12B} \approx \frac{h_{11E}h_{22E}}{1+h_{21E}} - h_{12E} \approx 0$	$h_{12C} = 1 - h_{12E} \approx 1$	$[V/V]$
$h_{21B} \approx -\frac{h_{21E}}{1+h_{21E}} \approx -1$	$h_{21C} = -(1+h_{21E}) \approx -h_{21E}$	$[A/A]$
$h_{22B} \approx \frac{h_{22E}}{1+h_{21E}} \approx 0$	$h_{22C} = h_{22E} \approx 0$	$[S = 1/\Omega = mho]$

22. novembar 2018.   Modeli poluprovodničkih komponenta   110

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale model sa $h_{12c}=1, h_{22c}=0$

$R_i = ?$
 $R_u = ?$
 $A_o = ?$

$$A_{SS} = \frac{i_e}{i_b} \approx -h_{21c} = 1 + h_{21e}$$

$$R_{ut} = \frac{v_u}{i_b} = h_{11c} + h_{12c}A_{SS}R_E \approx h_{11e} + (1+h_{21e})R_E \gg h_{11e}$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   111

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale model sa $h_{12c}=1, h_{22c}=0$

$R_i = ?$
 $R_u \approx h_{21e}R_E$
 $A_o \approx 1$

$$R_u = R_{ut} \parallel R_B \approx R_{ut} \approx h_{21e}R_E \quad A_o = \frac{v_i}{v_u} \Big|_{i_u=0} = -\frac{h_{21c}}{h_{11c}/R_E - h_{12c}h_{21e}}$$

$$A_o \approx \frac{(1+h_{21e})R_E}{h_{11e} + (1+h_{21e})R_E} \quad A_o < 1 \approx 1$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   112

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale   model sa $h_{12c}=1, h_{22c}=0$

$$R_{it} = \frac{v_e}{i_e} \approx \frac{1}{-h_{12c}h_{21c}/(R_B \parallel R_g + h_{11c})} \approx \frac{R_B \parallel R_g + h_{11c}}{(1+h_{21e})} \Big|_{R_g \ll R_B, h_{11e}} \approx \frac{h_{11e}}{(1+h_{21e})}$$

$$R_i = R_{it} \parallel R_E \approx R_{it} \approx \frac{h_{11e}}{1+h_{21e}}$$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   113

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale   model sa $h_{12c}=1, h_{22c}=0$

Velika ulazna otpornost $R_u \approx h_{11e} + (1+h_{21e})R_E \parallel R_P$

Naponsko pojačanje ≈ 1 $A_o \approx 1$

NE obrće fazu

Strujno pojačanje $A_{SS} \approx 1 + \beta$

Mala izlazna otpornost $R_i = \frac{R_g \parallel R_B + h_{11e}}{1+h_{11e}}$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   114

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale   zamena T- modelom

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   115

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

e) Analiza za male signale   zamena T- modelom

Velika ulazna otpornost $R_u \approx +(1+\beta)(r_e + R_p)$

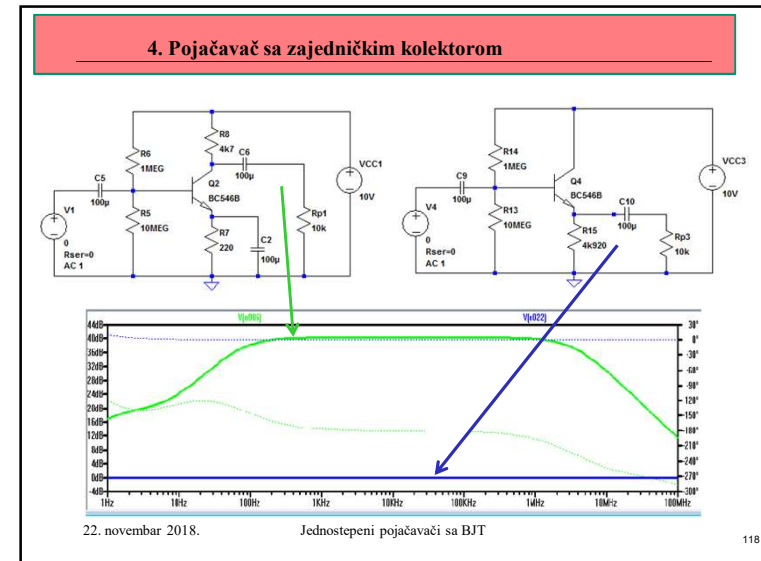
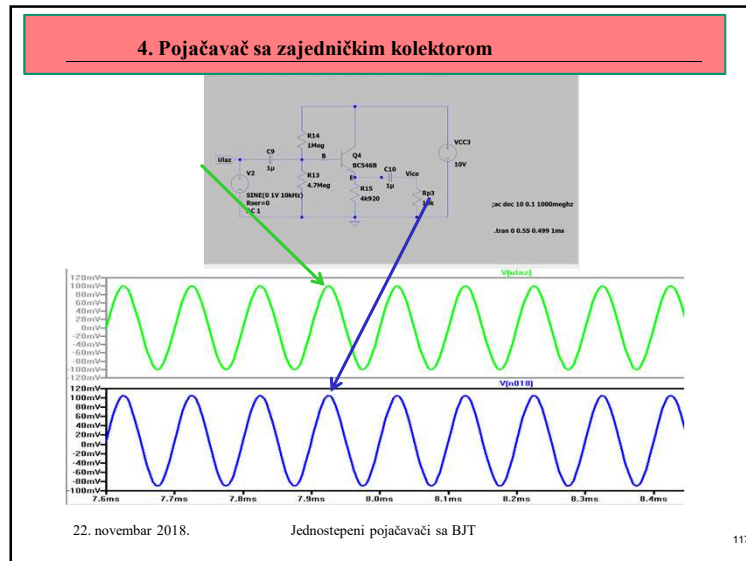
Naponsko pojačanje ≈ 1 $A_o \approx 1$

NE obrće fazu

Strujno pojačanje $A_{SS} \approx 1 + \beta$

Mala izlazna otpornost $R_i = \frac{R_g \parallel R_B + r_e}{1+\beta}$

22. novembar 2018.   Jednostepeni pojačavači sa BJT   116

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

Za vežbu 7.2:

Za pojačavač sa prethodne slike, kod koga je $R_g=10k$, $R_p=1k$, $I=5mA$, $R_B=40k$, $\beta=100$ i $V_A=100V$, naći R_{uv} , R_u , A_o , A i R_i . Kolika je maksimalna vrednost amplitude izlaznog prostoperiodičnog signala pri kojoj tranzistor neće ući u oblast zakočenja? Koliki se napon na izlazu očekuje ako je amplituda napona v_{be} ograničena na 10mV. Koliko će biti naponsko pojačanje kada je $R_p=2k$ i $R_p=500\Omega$?

Rešenje:
 96.7k; 28.3k; 0.735 V/V; 0.8 V/V, 84 Ω ; 5 V; 1.9 V; 0.768 V/V; 0.685 V/V.

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 119

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

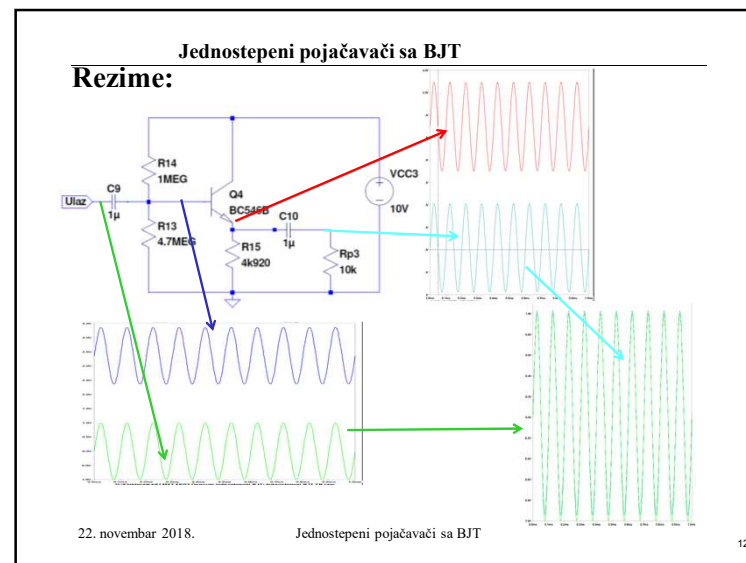
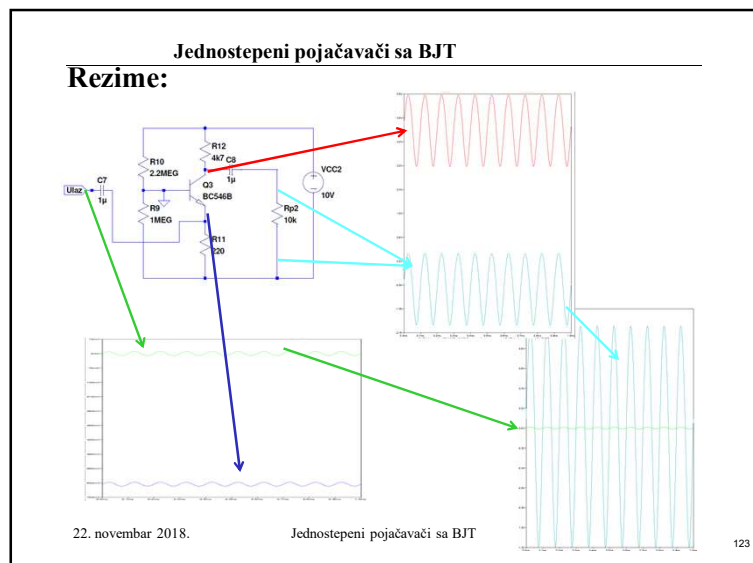
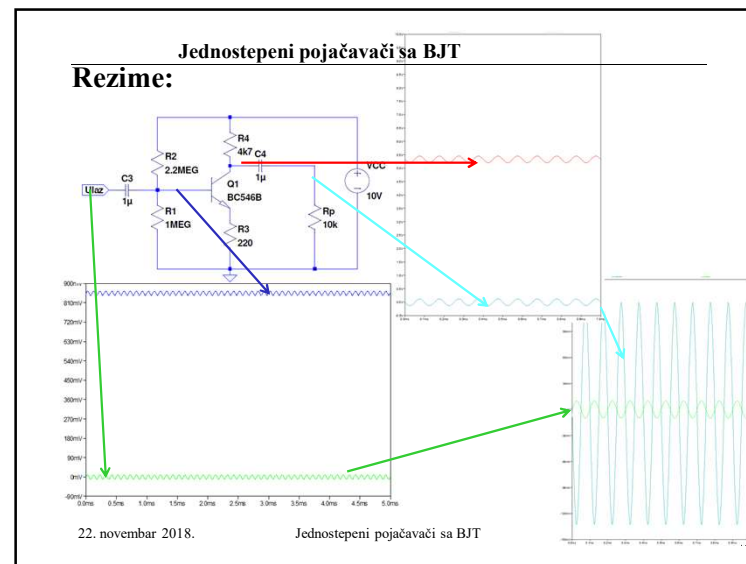
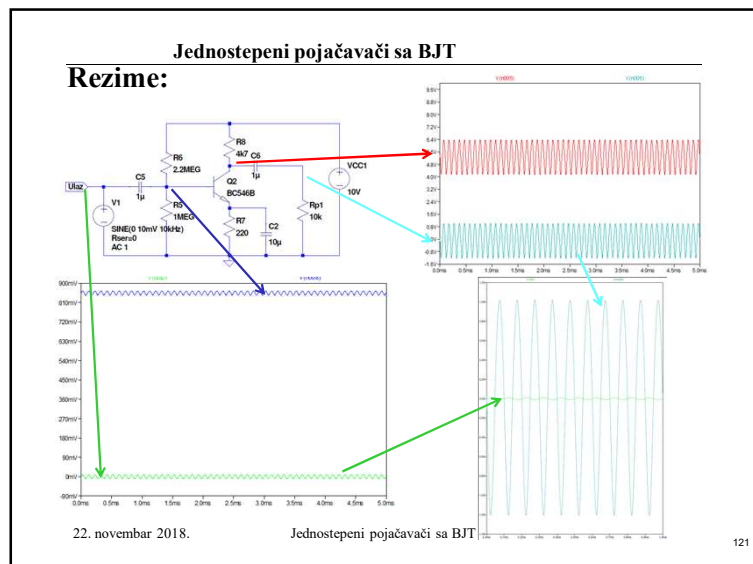
Primena:

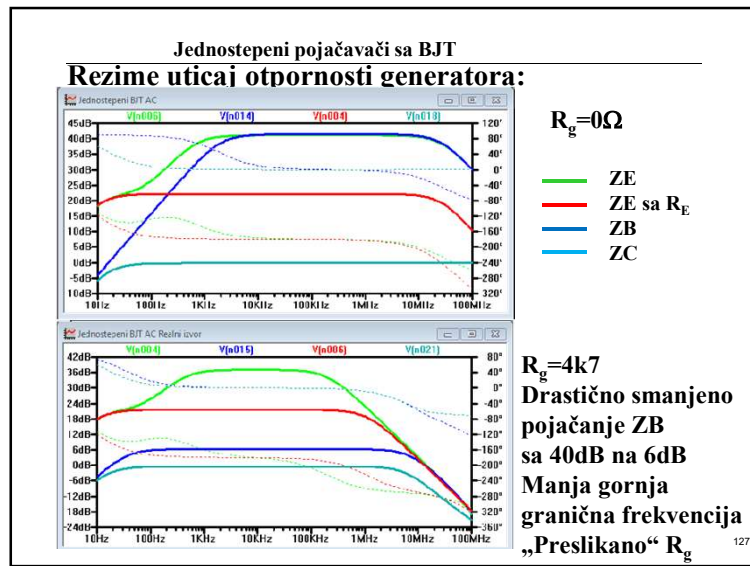
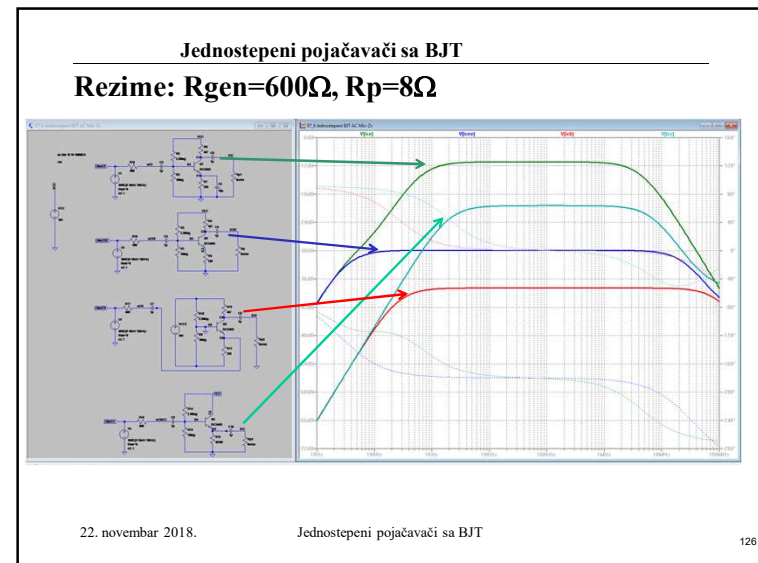
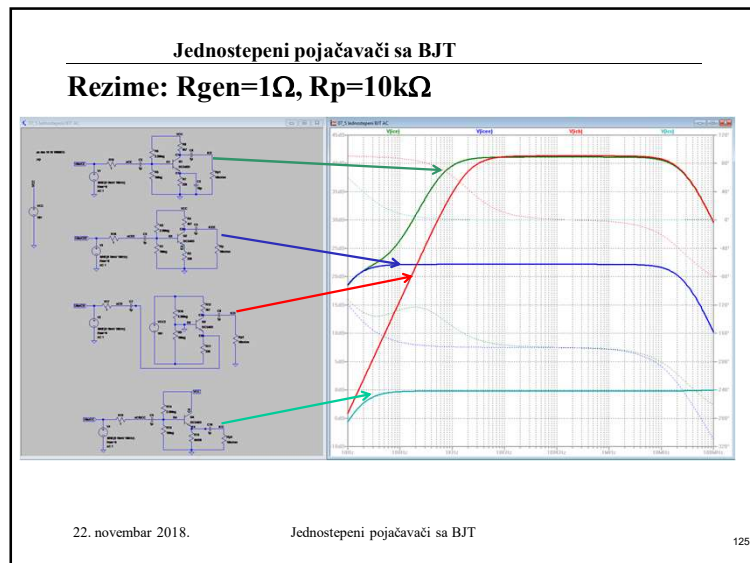
Kao bafer između naponskog generatora (pojačavača) sa velikom unutrašnjom otpornošću i potrošača sa malom otpornošću.

Obično izlazni stepen u pojačavačkom lancu koji se vezuje za potrošač male otpornosti.

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 120

Jednostepeni BJT pojačavači

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

Domaći 7.3:
Izračunati napon na potrošaču od $R_p=8\Omega$ ako je pobuđen iz generatora $V_g=10mV$ i $R_g=600\Omega$ u slučaju da je povezan:

a) Direktno;

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 128

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

Domaći 7.3:
 Izračunati napon na potrošaču od $R_p=8\Omega$ ako je pobuden iz generatora $V_g=10mV$ i $R_g=600\Omega$ u slučaju da je povezan:
 b) preko pojačavača sa zajedničkim kolektorom čiji su parametri:
 $R_E=5k$, $R_B=100k$, $h_{11E}=1k$, $h_{12E}=0$, $h_{21E}=100$, $h_{22E}=0$;

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 129

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

Domaći 7.3:
 Izračunati napon na potrošaču od $R_p=8\Omega$ ako je pobuden iz generatora $V_g=10mV$ i $R_g=600\Omega$ u slučaju da je povezan:
 c) preko kaskadne veze pojačavača sa zajedničkim emitorom iz domaćeg zadatka 7.1 (ulaz vezan za mikroskop) i pojačavača sa zajedničkim kolektorom iz tačke b) (izlaz vezan za zvučnik, R_p).

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 130

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime: $R_{gen}=600\Omega$, $R_p=8\Omega$, dvostepeni

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 131

4. Pojačavač sa zajedničkim kolektorom

Rezime:
1. Zajednički emitor

$$R_u = R_B \parallel r_\pi = R_B \parallel (1 + \beta) r_e$$

$$A = - \frac{h_{21e} (R_C \parallel R_p)}{h_{11e}}$$

$$A = - g_m (r_o \parallel R_C \parallel R_p) \approx - g_m (R_C \parallel R_p)$$

$$R_i = r_o \parallel R_C \approx R_C$$

$$A_u = - \frac{R_B \parallel r_\pi}{R_B \parallel r_\pi + R_g} g_m (R_C \parallel R_p)$$

$$A_u \approx - \beta \frac{(R_C \parallel R_p)}{r_\pi + R_g}$$

$$A_{SS} = - g_m R_u \approx - \beta$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 132

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

1.a Zajednički emitor sa otpornikom u emitoru

$$R_u = R_B \parallel (1 + \beta)(r_e + R_E)$$

$$A \approx -g_m \frac{(R_C \parallel R_p)}{1 + g_m R_E}$$

$$R_i \approx R_C$$

$$A_u \approx -\beta \frac{(R_C \parallel R_p)}{R_g + (1 + \beta)(r_e + R_E)}$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 133

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

2. Zajednička baza

$$R_u = r_e$$

$$A = g_m (R_C \parallel R_p)$$

$$R_i \approx R_C$$

$$A_u \approx \alpha \frac{(R_C \parallel R_p)}{R_g + r_e}$$

$$A_{SS} \approx \alpha$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 134

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

3. Zajednički kolektor

$$R_u \approx R_B \parallel (1 + \beta)(r_e + R_p)$$

$$A = \frac{R_p}{R_p + r_e} \ll 1$$

$$R_i \approx r_e + \frac{R_g \parallel R_B}{1 + \beta}$$

$$A_u \approx \frac{R_B}{R_g + R_B} \frac{R_p}{\frac{R_g \parallel R_B}{1 + \beta} + r_e + R_p}$$

$$A_{SS} \approx 1 + \beta$$

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 135

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

- **Tranzistori rade u aktivnom režimu:**
BE direktno; BC inverzno;
 $I_c = I_s \exp(v_{be}/V_T); I_b = I_c/\beta$
 $\beta = \alpha/(1-\alpha); \alpha = \beta/(1+\beta)$
- **Za male signale**
tranzistor se ponaša kao naponom kontrolisani
strujni izvor sa $g_m = I_c/V_T$.
Otpornost između B-E sa strane baze $r_\pi = \beta/g_m$ [kΩ]
- **Pri DC polarizaciji važno je da I_c što manje zavisi od β .**

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT 136

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

- **Konfiguracija sa zajedničkim emitorom:**
  - E je na masi za naizmenični signal;
  - Ulazni signal se dovodi na B;
  - Izlazni signal uzima se sa C;
  - Obrće fazu;
  - Veliko pojačanje napona;
  - Relativno velika ulazna otpornost;
  - Relativno velika izlazna otpornost;
  - Otpornost R_E povećava ulaznu otpornost na račun smanjenja naponskog pojačanja

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

137

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

- **Konfiguracija sa zajedničkom bazom:**
  - B je na masi za naizmenični signal;
  - Ulazni signal se dovodi na E;
  - Izlazni signal uzima se sa C;
  - Ne obrće fazu;
  - Veliko pojačanje napona;
  - Veoma mala ulazna otpornost;
  - Relativno velika izlazna otpornost (strujni bafer)

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

138

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Rezime:

- **Konfiguracija sa zajedničkim kolektorom:**
  - C je na masi za naizmenični signal;
  - Ulazni signal se dovodi na B;
  - Izlazni signal uzima se sa E;
  - Ne obrće fazu;
  - Pojačanje napona ≈ 1
  - Velika ulazna otpornost;
  - Mala izlazna otpornost (naponski bafer)

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

139

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Šta smo naučili?

- **Uporediti pojačavače sa ZE, ZB i ZC sa stanovišta naponskog pojačanja, ulazne otpornosti i izlazne otpornosti?**
  - Električna šema, princip rada pojačavača sa ZE i ekvivalentno kolo za male signale na srednjim frekvencijama.
  - Uticaj otpornika u R_E na karakteristike pojačavača sa ZE.
  - Električna šema, princip rada pojačavača sa ZC i ekvivalentno kolo za male signale.

Na web adresi <http://leda.elfak.ni.ac.rs>

> EDUCATION > ELEKTRONIKA

slajdovi u pdf formatu

22. novembar 2018.

Jednostepeni pojačavači sa BJT

140

Jednostepeni pojačavači sa BJT

Ispitna pitanja?

1. U polju izlaznih karakteristika BJT u konfiguraciji pojačavača sa ZE nacrtati statičku radnu pravu i objasniti uticaj promene R_C na naponsko pojačanje. Nacrtati električnu šemu i navesti potrebne izraze.
2. Ekvivalentno kolo pojačavača sa ZE na srednjim frekvencijama (SF), izvesti izraze za pojačanje, ulaznu i izlaznu otpornost.
3. Frekvencijske karakteristike pojačavača sa ZE (objasniti zašto se smanjuje pojačanje na NF i VF).
4. Električna šema, karakteristike i primena pojačavača sa ZB.
5. Ekvivalentno kolo pojačavača sa ZB na SF, izvesti izraze za pojačanje, ulaznu i izlaznu otpornost.
6. Električna šema, karakteristike i primena pojačavača sa ZC.
7. Ekvivalentno kolo pojačavača sa ZC na SF, izvesti izraze za pojačanje, ulaznu i izlaznu otpornost.
8. Objasniti fazne stavove izlaznog i ulaznog napona kod pojačavača sa ZE, ZB i ZC.

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

141

Sledećeg časa

Diferencijalni i višestepeni pojačavači

22. novembar 2018. Jednostepeni pojačavači sa BJT

142

Rešenje: Domaći 6.1

Pojačavač sa zajedničkim sorsom

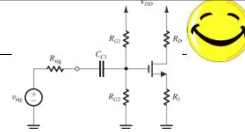
U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_T=1V$, $\mu_n C_{ox} W/L=1mA/V^2$, $\lambda=0$. Poznato je $V_{DD}=15V$.

a) Odrediti vrednosti ostalih elemenata kola pod uslovom da je $I_D=0.5mA$ i da su padovi napona na R_D i R_S isti i iznose $V_{DD}/3$. ($R_D=R_S=10k$, $R_{G1}=8M$, $R_{G2}=7M$)

$$V_{R_D} = V_{R_S} = V_{DD}/3 = 5V$$

$$R_D = \frac{V_{R_D}}{I_D} = \frac{V_{DD}/3}{I_D} = \frac{5V}{0.5mA} = 10k\Omega$$

$$R_S = \frac{V_{R_S}}{I_D} = \frac{V_{DD}/3}{I_D} = \frac{5V}{0.5mA} = 10k\Omega$$

$$I_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} \frac{W}{L} (V_{GS} - V_T)^2$$

$$V_{GS} - V_T = \sqrt{\frac{I_D}{\frac{1}{2} \mu_n C_{ox} \frac{W}{L}}} = \sqrt{\frac{0.5 \cdot 10^{-3}}{0.5 \cdot 10^{-3}}} = 1$$

$$V_{GS} = V_T + 1V = 2V$$

$$V_{R_S} = V_S = V_{DD}/3 = 5V$$

$$V_G = V_S + V_{GS} = V_{DD}/3 + V_{GS}$$

$$V_G = 5 + 2 = 7V$$

R_{G1} i R_{G2} moraju da obezbede potreban napon na gejtu V_G . Određuju se iz uslova $V_G = [R_{G2}/(R_{G1} + R_{G2})] V_{DD}$. Zato prvo treba odrediti V_G , odnosno V_{GS} . R_{G1} i R_{G2} moraju da imaju veliku vrednost da ne bi umanjivali ulaznu otpornost pojačavača. Bitan je njihov odnos, koji obezbeđuje željeni napon. Zato se jedan usvoji a drugi računa.

Da bi $V_G = [R_{G2}/(R_{G1} + R_{G2})] V_{DD}$ dalo 7V za $V_{DD}=15V$, zgodno je da njihov zbir bude 15, a onda sledi da je $R_{G1}=8M$ i $R_{G2}=7M$.

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači

143

Rešenje: Domaći 6.1

Pojačavač sa zajedničkim sorsom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_T=1V$, $\mu_n C_{ox} W/L=1mA/V^2$, $\lambda=0$. Poznato je $V_{DD}=15V$.

b) Izračunati za koliko će se promeniti I_D ukoliko se tranzistor zameni drugim kod koga je $V_T=1.5V$. ($I_D=0.45mA$, $\Delta I_D=-0.05mA$, $\Delta I_D/I_D=-10\%$)

Za vrednosti elemenata kola izračunate pod a), V_G je konstantno=7V, a V_{GS} i I_D se menjaju:

$$I_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} \frac{W}{L} (V_{GS} - V_T)^2 = AV_{OS}^2$$

$$V_{OS} = V_{GS} - V_T \Rightarrow V_{GS} = V_{OS} + V_T$$

$$V_G = V_{OS} + R_S I_D = V_{OS} + V_T + R_S AV_{OS}^2$$

Zamenom brojnih vrednosti za $V_T=1.5V$, $V_G=7V$, R_{MA} , $\Delta R_S=10k$ i $A=0.5mA/V^2$, dobija se kvadratna jednačina po V_{OS} :

$$5V_{OS}^2 + V_{OS} - 5.5 = 0 \Rightarrow V_{OS} = 0.953V \Rightarrow I_D = AV_{OS}^2 = 0,4546mA$$

Usvajanjem približne vrednosti $I_D=0.45mA$, dobija se $\Delta I_D=-0.05mA$, odnosno $\Delta I_D/I_D=-10\%$

22. novembar 2018. Jednostepeni BJT pojačavači

144

Jednostepeni BJT pojačavači

Rešenje: Domaći 6.1

Pojačavač sa zajedničkim sorsom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1V$, $\mu_n C_{ox} 'W/L=1mA/V^2$, $\lambda=0$. Poznato je $V_{DD}=15V$.

- c) Ponoviti postupak pod a) i b) u slučaju da se zadrži ista vrednost za I_D i R_D a da je $R_S=0$. ($R_{G1}=13M$, $R_{G2}=2M$, $\Delta I_D=-0.375mA$, $\Delta I_D/I_D=75\%$)

$$I_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} ' \frac{W}{L} (V_{GS} - V_t)^2$$

$$V_{GS} - V_t = \sqrt{\frac{I_D}{\frac{1}{2} \mu_n C_{ox} ' \frac{W}{L}}} = \sqrt{\frac{0.5 \cdot 10^{-3}}{0.5 \cdot 10^{-3}}} = 1$$

$$V_{GS} = V_t + 1V = 2V$$

Da bi $V_G = [R_{G2} / (R_{G1} + R_{G2})] V_{DD}$ dalo 2V za $V_{DD}=15V$, zgodno je da njihov zbir bude 15, a onda sledi da je $R_{G1}=13M$ i $R_{G2}=2M$.

S obzirom da je $R_S=0$, V_{GS} ne zavisi od V_t , tako da je:

$$I_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} ' \frac{W}{L} (V_{GS} - V_t)^2$$

$$I_D = \frac{1}{2} 10^{-3} (2 - 1.5)^2 = 0,125mA$$

$$\Delta I_D = (0,5 - 0,125)mA = -0,375mA$$

$$\Delta I_D / I_D = -(0,375 / 0,5) = -0,75$$

Znači da je osetljivost sa $\Delta I_D / I_D = -10\%$ porasla na $\Delta I_D / I_D = -75\%$

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

145

Rešenje: Domaći 6.1

Pojačavač sa zajedničkim sorsom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1V$, $\mu_n C_{ox} 'W/L=1mA/V^2$, $\lambda=0$. Poznato je $V_{DD}=15V$.

- d) Izračunati naponsko pojačanje ulaznu i izlaznu otpornost u slučaju a) i c). ($A_v=-10/11$, $R_{in}=3.73M$, $R_{ic}=10k$, $A_c=10$, $R_{uc}=1.73M$, $R_{ic}=10k$)

$$A_o = -\frac{g_m R_D}{1 + g_m R_S}$$

$$g_m = \frac{2I_D}{(V_{GS} - V_t)} = \frac{2 \cdot 0,50 \cdot 10^{-3}}{1} = 1mA/V$$

$$A_o = -\frac{1 \cdot 10^{-3} \cdot 10 \cdot 10^3}{1 + 1 \cdot 10^{-3} \cdot 10 \cdot 10^3} = -\frac{10}{11} = 0,91$$

$$R_u = \frac{R_{G1} R_{G2}}{R_{G1} + R_{G2}} = \frac{8 \cdot 10^6 \cdot 7 \cdot 10^6}{8 \cdot 10^6 + 7 \cdot 10^6}$$

$$R_u = \frac{56 \cdot 10^{12}}{15 \cdot 10^6} = 3,73M\Omega$$

$$R_i = R_D = 10k\Omega$$

$$A_o = -g_m R_D$$

$$g_m = \frac{2I_D}{(V_{GS} - V_t)} = \frac{0,250 \cdot 10^{-3}}{0,5} = 0,125mA/V$$

$$A_o = -0,125 \cdot 10^{-3} \cdot 10 \cdot 10^3 = 1,25$$

$$R_u = \frac{R_{G1} R_{G2}}{R_{G1} + R_{G2}} = \frac{13 \cdot 10^6 \cdot 2 \cdot 10^6}{13 \cdot 10^6 + 2 \cdot 10^6}$$

$$R_u = \frac{26 \cdot 10^{12}}{15 \cdot 10^6} = 1,73M\Omega$$

$$R_i = R_D = 10k\Omega$$

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

146

Rešenje: Domaći 6.2

Pojačavač sa zajedničkim gejtom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1.5V$, $\mu_n C_{ox} 'W/L=2A=1mA/V^2$, $V_A=75V$. Poznato je $V_{DD}=V_{SS}=10V$, $I_D=0.5mA$, $R_D=15k$.

- a) Odrediti vrednosti jednosmernih napona V_D i V_S . ($V_D=2.5V$, $V_S=-2.5V$)

$$V_D = V_{DD} - R_D I_D = 10 - 15 \cdot 10^3 \cdot 0,5 \cdot 10^{-3} = 2,5V$$

$$V_S = V_G - V_{GS} = -V_{GS}$$

$$I_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox} ' \frac{W}{L} (V_{GS} - V_t)^2 = V_{OV}^2$$

$$V_{OV} = \sqrt{\frac{I_D}{\frac{1}{2} \mu_n C_{ox} ' \frac{W}{L}}} = \sqrt{\frac{0.5 \cdot 10^{-3}}{0.5 \cdot 10^{-3}}} = 1$$

$$V_{GS} = V_{OV} + V_t = 1 + 1,5 = 2,5V \Rightarrow V_S = -2,5V$$

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

147

Rešenje: Domaći 6.2

Pojačavač sa zajedničkim gejtom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1.5V$, $\mu_n C_{ox} 'W/L=2A=1mA/V^2$, $V_A=75V$. Poznato je $V_{DD}=V_{SS}=10V$, $I_D=0.5mA$, $R_D=15k$.

- b) Odrediti A_o , R_u , R_i i A_v ukoliko je $R_p=15k$, $R_g=50\Omega$. ($A_o=15V/V$, $R_u=1k$, $R_i=15k$, $A_v=7.5V/V$)

$$A_o = g_m R_D$$

$$g_m = \frac{2I_D}{(V_{GS} - V_t)} = \frac{2 \cdot 0,50 \cdot 10^{-3}}{1} = 1mA/V$$

$$A_o = g_m R_D = 1 \cdot 10^{-3} \cdot 15 \cdot 10^3 = 15V/V$$

$$R_u = \frac{1}{\frac{1}{g_m}} = \frac{1}{1 \cdot 10^{-3}} = 1k\Omega$$

$$R_i = R_D = 15k\Omega$$

$$A_v = g_m (R_D || R_p) \frac{(a)1}{1 + g_m R_{gen}}$$

$$A_v = 1 \cdot 10^{-3} \frac{15 \cdot 10^3 \cdot 15 \cdot 10^3}{15 \cdot 10^3 + 15 \cdot 10^3} \frac{1}{1 + 1 \cdot 10^{-3} \cdot 50}$$

$$A_v = \frac{7,5}{1,05} \approx 7,5V/V$$

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

148

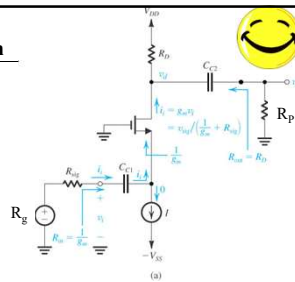
Jednostepeni BJT pojačavači

Rešenje: Domaći 6.2

Pojačavač sa zajedničkim gejtom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1.5V$, $\mu_n C_{ox}'W/L=2A=1mA/V^2$, $V_A=75V$.
 Poznato je $V_{DD}=V_{SS}=10V$, $I_D=0.5mA$,
 $R_D=15k$.

c) Odrediti ukupno naponsko pojačanje ukoliko je $R_g=1k, 10k, 100k$.

$$A_v = g_m (R_D \parallel R_p) \frac{1}{1 + g_m R_{gen}} = 1 \cdot 10^{-3} \frac{15 \cdot 10^3 \cdot 15 \cdot 10^3}{15 \cdot 10^3 + 15 \cdot 10^3} \frac{1}{1 + 1 \cdot 10^{-3} \cdot R_{gen}} = \frac{7,5}{1 + 1 \cdot 10^{-3} \cdot R_{gen}}$$

R_{gen} [kΩ]	1	10	100
A_v [V/V]	3.75	0.68	0.07

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

149

Rešenje: Domaći 6.3

Pojačavač sa zajedničkim drejnom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1.5V$, $V_A=75V$, $\mu_n C_{ox}'W/L=2A=1mA/V^2$.
 Poznato je $V_{DD}=V_{SS}=10V$, $I_D=0.5mA$,
 $R_G=4.7M$, $R_P=15k$.

a) Odrediti vrednosti jednosmernih napona V_G i V_S .

$$V_G = 0$$

$$V_{GS} = V_G - V_S = 0 - V_S \Rightarrow V_S = -V_{GS}$$

$$I_D = \frac{1}{2} \mu_n C_{ox}' \frac{W}{L} (V_{GS} - V_t)^2 = V_{OV}^2$$

$$V_{OV} = \sqrt{\frac{I_D}{\frac{1}{2} \mu_n C_{ox}' \frac{W}{L}}} = \sqrt{\frac{0.5 \cdot 10^{-3}}{0.5 \cdot 10^{-3}}} = 1$$

$$V_{GS} = V_{OV} + V_t = 1 + 1,5 = 2,5V \Rightarrow V_S = -2,5V$$

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

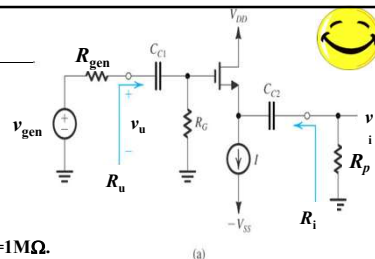
150

Rešenje: Domaći 6.3

Pojačavač sa zajedničkim drejnom

U kolu sa slike upotrebljen je tranzistor sa $V_t=1.5V$, $V_A=75V$, $\mu_n C_{ox}'W/L=2A=1mA/V^2$.
 Poznato je $V_{DD}=V_{SS}=10V$, $I_D=0.5mA$,
 $R_G=4.7M$, $R_P=15k$.

b) Odrediti A_0 , R_o , R_i i A_v ukoliko je $R_{gen}=1M\Omega$.

$$A_0 = \frac{g_m r_o}{1 + g_m r_o}$$

$$g_m = \frac{2I_D}{V_{OV}} = \frac{2 \cdot 0.5mA}{1V} = 1mS$$

$$r_o = \frac{V_A}{I_D} = \frac{75V}{0.5mA} = 150k\Omega$$

$$A_0 = \frac{g_m r_o}{1 + g_m r_o} = \frac{10^{-3} \cdot 150 \cdot 10^3}{1 + 10^{-3} \cdot 150 \cdot 10^3} = \frac{150}{151} = 0,993V/V$$

$$R_u = R_G = 4,7M\Omega$$

$$R_i = \frac{r_o}{1 + g_m r_o} = \frac{150k\Omega}{151} = 0,993k\Omega \approx 1k\Omega$$

$$A_v = \frac{R_p}{R_p + R_i} \cdot A_0 \cdot \frac{R_u}{R_u + R_{gen}}$$

$$A_v = \frac{15k\Omega}{15k\Omega + 1k\Omega} \cdot 0,993 \cdot \frac{4,7M\Omega}{4,7M\Omega + 1M\Omega}$$

$$A_v = \frac{15}{16} \cdot 0,993 \cdot \frac{4,7}{5,7} = 0,768V/V$$

22. novembar 2018.

Jednostepeni BJT pojačavači

151